

Tíz év

Szociológia a Károlin
konferencia

ABSZTRAKTKÖTET

2023.
április 21.

Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

SZERKESZTŐK
Sztáray Kézdy Éva
Török Emőke

LEKTORÁLTA
Biró Emese
Bozsonyi Károly
Drjenovszky Zsófia
Csanády Márton

SZERVEZŐBIZOTTSÁG
Biró Emese
Bozsonyi Károly
Drjenovszky Zsófia
Csanády Márton
Sztáray Kézdy Éva
Török Emőke

BORÍTÓ
Bagi Eszter

2023
BUDAPEST

KIADÓ
Károli Gáspár Református Egyetem
Szociológia Tanszék

ISBN 978-615-5961-99-1
Minden jog fenntartva.

Tartalom

A B S Z T R A K T O K	5
Albert Fruzsina: Mit tudhatunk meg a magyar társadalomról a személyes kapcsolathálózatok szociológiai vizsgálatával?	6
Albert Fruzsina – Brys Zoltán – Czermann Márton – Gerdán Mercédesz: A közeli kapcsolathálózatok mintázatai a Covid19-járvány idején a magyar aktív korú felnőtt lakosság körében	7
Balogh Eszter – Szvetelszky Zsuzsanna – Tóth Fruzsina – T. Nagy Judit – Csanády Márton: A magas iskolai végzettséggel rendelkező magyar feleségek integrációs kihívásai a bécsi munkaerőpiacon ...	9
Bozsonyi Károly: Algebrai ontológiák súlyozott gráfokban.....	10
Brys Zoltán – Szabó Andrea – Albert Fruzsina: Társadalmi tényezők és a Covid-19-oltás felvétele, valamint a dohányzás közötti kapcsolat feltárása LASSO regresszió segítségével.....	11
Csanády Márton: A vallásosság különböző formáinak kapcsolata a koronavírus járvány alatti viselkedéssel Magyarországon 2020-2021.....	13
Dupcsik Csaba: Veszedelmes viszonyok, avagy a szociológiaelmélet és a mainstream szociológia kényes kapcsolata	15
Gergely Andrea: Komátál a kolera idején – a pandémia hatása a civil szervezetek működésére és a szervezetekhez köthető reciprok kapcsolatok különböző típusaira.....	16
Kmetty Zoltán: Egy adatdonációs kutatás tapasztalatai.....	18
Kovácsné Hegedűs Dóra: A változó apakép vizsgálata az Instagram posztok tükrében	19
Mészáros József: Mérés a szociológiában kezdetektől 1950-ig	20
Mikó Fruzsina: A pandémia szerepe a családon belüli technológiahasználati szokásokban	21

Orosz Adrienn: A kisgyermekes szülők apasággal kapcsolatos attitűdjei egy interjú kutatás eredményei alapján – Apa csak egy van	22
Péli Gábor: A fogalmi többértelműség szerepe a jogalkalmazásban. Modell és alkalmazási lehetőségek	24
Pólos László: Az autenticitás kognitív szociológiája – Tokaj Hegyalja kognitív szociológiája	26
Pólos László: Azonosság és változás. A fogalmak társadalmi dinamikája.....	28
Sztáray Kézdy Éva – Drjenovszky Zsófia: Vélemények az otthon lévő apaságról	29
T. Nagy Judit – Balogh Eszter – Cziráki Károly – Takács Karolina Fruzsina – Csanády Márton – Szvetelszky Zsuzsanna: Ausztriában élő magyar nők számának becslési lehetőségei	30
Tóth Gergely: A társadalom, mint tér – egy adatelemzési koncepció.....	31
Török Emőke – Biró Emese: Család és hivatás a protestáns lelkésznők életében	33
A KONFERENCIA PROGRAMJA	34

ABSZTRAKTOK

Albert Fruzsina: Mit tudhatunk meg a magyar társadalomról a személyes kapcsolathálózatok szociológiai vizsgálatával?

Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet

Semmelweis Egyetem, Egészségügyi Közszolgálati Kar, Mentálhigiéné Intézet

albert.fruzsina@gmail.com

Kulcsszavak:

kapcsolathálózatok, változás, barátság, családi kapcsolatok, bizalmasok

A kapcsolatok fontosságával, jellegzetességeivel nemcsak számos tudományág foglalkozik már adott esetben évezredek óta (ld. pl. Arisztotelész vagy Cicero gondolatait a barátságról), de a művészeti ágaknak is gyakori témája (pl. Móricz: Rokonok című műve, vagy Karinthy Láncszemek című novellája, mely a kis világ jelenséget írja le). A társadalmi/kapcsolati tőke fogalmát széles körben használják olyanok is, akik sosem hallottak Bourdieu-ről.

A szociológiában a nyolcvanas években kezdődött a kapcsolathálózati megközelítés igazi felfutása. A kutatásokat nehezíti, hogy az emberi kapcsolatok sem egyéni, sem kulturális értelemben nem statikusak, és ez a legalapvetőbb releváns fogalmak (pl. család, barátok) meghatározására is igaz. Ahhoz képest, hogy mennyire húsba vágó a téma, rengeteg aspektusáról nagyon korlátozott ismereteink vannak csak.

Az előadás az emberi kapcsolatokat górcső alá vevő hazai szociológiai kutatások főbb eredményeit tekinti át, mely fontos adalék lehet a jelen társadalmi összefüggéseinek megértéséhez is, és talán felkelti a (jövendő) kutatók érdeklődését is a téma iránt.

Albert Fruzsina – Brys Zoltán – Czermann Márton – Gerdán Mercédesz: A közeli kapcsolathálózatok mintázatai a Covid19-járvány idején a magyar aktív korú felnőtt lakosság körében

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet
merciagape@gmail.com

Kulcsszavak:

Covid-19 járvány, egocentrikus kapcsolatháló, névgenerátor

Az előadásban egy újonnan alkalmazott, az egyének legfontosabb felnőtt kapcsolatait feltérképezni célzó, a korábban többször vizsgált fontos beszélgetési hálózatokénál tágabb névgenerátor-kérdés alapján kirajzolódó egocentrikus hálózatokat és azok szociodemográfiai csoportonkénti eltéréseit, illetve a kapcsolattartás módja, gyakorisága és a kapcsolatok minősége szempontjából a kérdezett személyes megélése alapján kibontakozó változásokat mutatom be. Az elemzés a Covid19-járvány társadalmi hatásai című kutatás adatait használja. A kérdőíves adatfelvétel 2021. november 29. és 2021. december 11. között online, kvótás módszerrel történt a 18–65 éves, magyar, internet-hozzáféréssel rendelkező lakosság körében. A mintanagyság 1000 fő volt. A kvóta meghatározása a kor, a nem, a településtípus és az iskolai végzettség dimenziói szerint a KSH továbbvezetett népességi adatai alapján történt. A megkérdezettek 4,6%-a (95% MT 3,3–5,9%) teljesen elszigetelt, a válaszadók átlagosan 5,5 (IQR = 2–8) számukra fontos személyt neveztek meg. A közeli családi kapcsolatok dominanciája nagyon erős. A válaszadók visszaemlékezése alapján a személyes kapcsolattartás aránya a

lezárások alatt lecsökkent, míg a kapcsolatok minősége túlnyomórészt nem változott vagy inkább romlott.

Balogh Eszter – Szvetelszky Zsuzsanna – Tóth Fruzsina – T. Nagy Judit – Csanády Márton: A magas iskolai végzettséggel rendelkező magyar feleségek integrációs kihívásai a bécsi munkaerőpiacon

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
balogh.eszter@kre.hu

Kulcsszavak:

migráció, paternalizmus, munkaerőpiaci integráció, nők, dequalifikáció

A külföldön élő magyar nők életéről, feladatairól és integrációjáról csak nagyon hiányos adatokkal rendelkezünk. Az előadás egy interjú kutatás eredményeibe ad betekintést. Bemutatja azokat a magas iskolai végzettséggel rendelkező nőket érintő integrációs sorompókat, amelyek nehezítik a belépést és az előremenetelt a munkaerőpiacon. Mindezek mellett az előadás rávilágít, hogy a társ-migrációs élethelyzet hogyan alakít ki családon belüli patriarchátust a vizsgált populáció esetében és szemlélteti, hogy Bécs földrajzi elhelyezkedése hogyan járul hozzá a „magyar női szegregátumok” kialakulásához.

Bozsonyi Károly: Algebrai ontológiák súlyozott gráfokban

Károly Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
bozsonyi.karoly@kre.hu

Kulcsszavak:

Előjeles gráf, hiper komplex élsúlyok, kompetíció, kontroll

A kapcsolati hálózatokban a gráfok éléhez rendelt számokkal nem csak a kapcsolatok erősségét, hanem a kapcsolatok típusát is ki lehet fejezni. Ez az igény hozta létre az előjeles gráfok elméletét, melynek mára kiterjedt szakirodalma és alkalmazási köre van. A kapcsolatok előjelének permutációs tulajdonságai alapvetően befolyásolják a triádok stabilitását és ezzel hatással vannak a teljes hálózat stabilitási tulajdonságaira.

Az előadásban az előjeles gráf egy fajta általánosítását adjuk meg, mely a korábbi modellnél több kapcsolati ontológia leírására alkalmas és érdekes stabilitási mintázatokat mutat.

Brys Zoltán – Szabó Andrea – Albert Fruzsina: Társadalmi tényezők és a Covid-19-oltás felvétele, valamint a dohányzás közötti kapcsolat feltárása LASSO regresszió segítségével

Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet

Semmelweis Egyetem, Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

albert.fruzsina@gmail.com

bricolier@gmail.com

Kulcsszavak:

Covid-19, oltási magatartás, dohányhasználat, LASSO regresszió, társas előíró norma

Ismert, hogy a különböző egészségmagatartásokat részben hasonló szociológiai tényezők befolyásolják. Ennek ellenére kevés empirikus tanulmány elemzi egynél több egészségmagatartás szociológiai korrelátumait egy designban. A legtöbb egészségszociológiai kutatás csak egy egészségmagatartás társadalmi meghatározóira összpontosít. Ebben a tanulmányban két egészségmagatartás - a dohányzás és a Covid-19-oltás visszautasítása mögött meghúzódó társadalmi tényezők hasonlóságait és különbségeit vizsgáljuk. Az előadásban először összefoglaljuk a Covid-19-oltás felvétele és a dohányzás közötti főbb ismert hasonlóságokat és különbségeket, majd hazai, kérdőíves adatok felhasználásával a közöttük fennálló asszociatív kapcsolatot próbáljuk megragadni (kontrollálva az alapvető szociodemográfiai változókra). Mivel arra a következtetésre jutottunk, hogy a Covid-19-oltás visszautasítása és a dohányzás között nincs asszociatív kapcsolat, a Covid-19-oltás visszautasítása és a társadalmi tényezők közötti kapcsolatokat, valamint a dohányzás és a

társadalmi tényezők közötti kapcsolatokat vizsgáljuk LASSO regresszió alkalmazásával.

Csanády Márton: A vallásosság különböző formáinak kapcsolata a koronavírus járvány alatti viselkedéssel Magyarországon 2020-2021

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
csanady.marton.tamas@kre.hu

Kulcsszavak:

Covid19, oltás, vallás, new age, ezoterikusok

A kutatás során arra voltam kíváncsi, hogy a vallásosság dimenzióinak volt-e hatása az emberek viselkedésére a Covid19 járvány alatt. 2020-as kutatási eredményeinkből egyértelműen kiderült (Csanády és Mikó 2021), hogy a magasabb életkor, a magasabb iskolai végzettség, a fővárosi lakóhely, a felekezeti háttér, a kormányzatba vetett általános bizalom egyértelműen növelte a járványügyi intézkedések betartására való hajlandóságot. Ezzel szemben az ezoterikus tanításokra való fogékonyság és a csecsemők beoltásának mellőzés iránti hajlandósága az ellenkező hatást váltotta ki. 2021-es kutatási eredményeink azt mutatják, hogy a magasabb életkor, a magasabb iskolai végzettség, az intézményekbe vetett bizalom, a hagyományos nyomtatott és elektronikus sajtóból való tájékozódás, valamint a gyakorló hagyományos vallási háttér egyértelműen növelte az oltási hajlandóságot. Ezzel szemben a zárt közösségi médiafelületek használata, az ezoterikus és a new age vallási tanok iránti fogékonyság az oltás elutasításának valószínűségét növelte. Az elemzés a KRE megbízásából a CORE Hungária Kft. 1000-1000 fős online adatfelvételének adatain történt. Az adatok életkorra, település méretre, az országon

belüli régiókra, és felekezeti hovatartozásra reprezentálják a magyar felnőtt lakosságot.

Dupcsik Csaba: Veszedelmes viszonyok, avagy a szociológiaelmélet és a mainstream szociológia kényes kapcsolata

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet
dupcsik.csaba@kre.hu

Kulcsszavak:

értelmezési játszmák, konstruktivizmus, kontextushatás, szociológiaelmélet, szociológiatörténet

Lassan egy évszázada tart az elmélet és az empiria-orientált (mainstream) szociológia sajátos „se-vele-se-nélküle házassága” (copyright Némedi Dénes). Tulajdonképpen egyik „törzs” sem tudta feldolgozni a traumát, amelyet annak kiderülése jelentett, hogy képtelenség természettudományokat követő, a társadalmi jelenségek „oksági magyarázatára” törekvő diszciplínát létrehozni. A mainstream szociológia létrehozott egy modellt: kérdéseink operacionalizálása -> adatok -> változók -> a változók közötti kapcsolatok (amelyekről ma már senki sem meri nyíltan azt állítani, hogy „oksági” kapcsolatok, de azért a megfelelő nyelvi játszmák segítségével igen gyakran ezt sugallják) -> elemzés, max. középszintű elméletek használatával + pár (fél)mondatban lehivatkozva néhány nagy elméletet, amelyek érdemi összehangolása egy Parsons-nak vagy Habermas-nak többszáz oldalába került (volna). A modell ugyanakkor mégis működik – amiben azért szerepet játszik a mainstream szociológia eljárásainak minden elemét impregnáló, gyakran implicit, gyakran „rejtett” elmélet is.

Gergely Andrea: Komatál a kolera idején – a pandémia hatása a civil szervezetek működésére és a szervezetekhez köthető reciprok kapcsolatok különböző típusaira

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
gergely.andrea@kre.hu

Kulcsszavak: reciprocitás, generalizált reciprocitás, közösségi szívességek, civil szervezetek, civil szféra, nonprofit szervezetek, József Attila lakótelep, pandémia, komatál

A József Attila lakótelep civil szervezeteinek vezetőit, önkénteseit két hullámban (2018. tavaszán és 2022. őszén) vizsgáltam kvalitatív, mélyinterjú feltáró vizsgálattal. A kutatás célja annak felderítése volt, hogy milyen típusú reciprok kapcsolatokban állnak a civil szervezetek önkéntesei, kapcsolódói szervezetükkel és egymással, a civil szervezetek hogyan hatnak a reciprok kapcsolatok kiterjedtségére és intenzitására és mindebben milyen szerepet játszik az internet, elsősorban a közösségi média.

A kutatás második hullámára egyrészt a generalizált reciprok kapcsolatok jobb megértése miatt volt szükség, másrészt pedig azért, mert az egyik szervezetet fenntartó kapcsolatok az I. hullám időpontjában erős egyensúlytalansági állapotban voltak, a szervezet pedig krízisbe került. Kutatási céljaim szempontjából fontos volt annak kivárása, hogy ez a krízis végül milyen módon oldódik meg, a generalizált reciprocitás aszimmetriáira mi a hosszú távon működő megoldás. A két hullám között eredetileg nem terveztem ilyen hosszú kihagyást, de kitört a világjárvány, a szervezetek vészhelyzeti üzemmódba álltak át, engem viszont éppen a normál működés visszaállításának módja érdekelt.

A kutatás II. hullámának nem szándékolt hozadéka tehát, hogy képet kaphattam arról, hogy a civil szervezetek és önkénteseik hogyan reagáltak a pandémiára. Előadásomban azt mutatom be, hogy járvány milyen hatással volt az önkéntesek, kapcsolódók páros reciprok kapcsolataira, a szervezetekhez kötődő generalizált reciprocitásra és milyen módon befolyásolta a szervezetek működését.

Kmetty Zoltán: Egy adatdonációs kutatás tapasztalatai

Társadalomtudományi Kutatóközpont, CSS-Recens kutatócsoport és Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociológia Intézet
zkmetty@gmail.com

Kulcsszavak:

digitális adatok, adatdonáció, survey, közösségi média

Napról napra egyre több digitális adat keletkezik és egyre több társadalomtudományi elemzés használ Twitter, Instagram vagy akár Facebook adatokat. A „big data” jelenség kapcsán felmerülő társadalomtudományi lehetőségeket és dilemmákat számos nemzetközi és hazai tanulmány végigjárta már– de az „adathoz jutás” kérdésével csak érintőlegesen foglalkoztak ezek a tanulmányok. Az adathoz jutás pedig egyre nehezebbé válik. Mit tehetünk abban az esetben, ha a piaci szereplők lezárják a platformjaikat és ha mégis találunk elérhető adatot, akkor a kutatás-etikai tanács parancsol nekünk megálljt? A válasz „egyszerű”: forduljunk a felhasználókhoz és tőlük kérjük el az adatokat. Ezt a megközelítést nevezi a szakirodalom adatdonációnak. Az előadásban részletesen bemutatom az adatdonációs megközelítést külön kitérve arra, hogy a jelenlegi nagy nyugati platformok esetében milyen adatokhoz férhetnek hozzá a kutatók a felhasználókon keresztül. Az adatdonációs módszer gyakorlati megvalósíthatóságát egy most zajló hazai nagy mintás multiplatform adatgyűjtésen keresztül mutatom be, kitérve arra is, hogy jelenleg milyen hasonló nemzetközi projektek futnak.

Kovácsné Hegedűs Dóra: A változó apakép vizsgálata az Instagram posztok tükrében

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
hegedusdori26@gmail.com

Kulcsszavak:

Modern apaság, apai bevonódás, közösségi média, Instagram, vizuális szociológia, a szülőség mediatizálódása

Az apaság az utóbbi évtizedekben megfigyelhető átalakulása eredményeként a tradicionális mellett a modern apaszerep is hangsúlyossá vált. A közösségi média szereplők és sztár apák körében egyre népszerűbb az apaság prezentálása, az új apai trendek megvitatása. A kutatás fő céljai és kérdése az új apakép és apai identitás feltérképezése a magyar apák Instagram bejegyzéseink kontextusában.

A kutatási kérdéseim megválaszolásához, az elemzendő korpuszt több lépcsőben, szakértői mintavétel alapján alakítottam ki. Az 53 db Instagram posztból álló korpusz vizsgálatához kvalitatív és vizuális tartalomelemzés módszerét alkalmaztam. A bejegyzéseket az Atlas.ti szövegelemző szoftver segítségével kódoltam be. Az elemzés fázisában 5 fő dimenziót határoztam meg, amelyek összhangban voltak a kutatási kérdéseimmel.

Eredményeim és az elméleti összefoglaló arra a mutattak rá, hogy az Instagramon reprezentált apai identitás a modern, aktívan gondoskodó apa képét ábrázolja. Az Instagram felületén az apaság főként pozitív, idillikus oldalát helyezték fókuszba, nem jelentek meg a szülőséggel járó nehezebb pillanatok.

Mészáros József: Mérés a szociológiában kezdetektől 1950-ig

Károli Gáspár Református Egyetem Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kar

meszaros.jozsef@kre.hu

Kulcsszavak:

empirikus társadalomtudomány, szociológiatörténet, adatfelvételi módszertanok

Ha az ember szociológiatörténetet olvas vagy a szociológia gondolkodás történetét, két történeti hagyomány létezik.

Egy nagyobb fősdor, amelyet bölcsészek/szellemtörténészek írnak, bölcsészeknek/szellemtörténészeknek, amely elsősorban a társadalomtudományi gondolkodást, mint gondolati konstrukciót kívánja megragadni az empirikus társadalomtudományok adatok, elemzések, értelmezések felvázolása nélkül. Némedi szociológiatörténete vagy a nemrégiben megjelent Dupcsik Csaba kötet e hagyományról megfelelkezik (Némedi Dénes Klasszikus szociológia 1890-1945. Budapest: Napvilág Kiadó, 2005, Dupcsik Csaba A magyar szociológiai gondolkodás története 1990-ig).

A kisebbik hagyomány, melyre magyar nyelvű példát nem ismerek, a szociológiát, mint empirikus társadalomtudományt igyekszik megragadni és konkrét adatfelvételek, adatfelvételi módszerek, adatfelvételi módszertanok fejlődésén keresztül bemutatni. Előadásomban e második iskola hagyományait szeretném követni.

Mikó Fruzsina: A pandémia szerepe a családon belüli technológiahasználati szokásokban

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia és Kommunikációtudományi Doktori Iskola,
Szociológia Doktori Program
miko.fruzsina.reka@kre.hu

Kulcsszavak:

Covid, technológia, internet, család, szülői mediáció

A COVID-19 járványhelyzetben a technológia szerepe a családi életben is más megvilágítást kapott. A korlátozások alatt különösképpen átalakultak a családok mindennapjai, a családtagok otthon töltötték a napot, a gyerekek online kapcsolódtak be az oktatásba és beszűkült a szabadidős lehetőségek köre, amely befolyásolta és sok esetben felülírta a szülők technológiahasználattal kapcsolatos korábbi felfogását és gyakorlatát. Az előadás összegzi a COVID-19 első hullámának kitörése óta a 2023. márciusig, a témában megjelent nemzetközi irodalom szisztematikus empirikus áttekintésének eredményeit. Az eredmények rámutatnak, hogy a gyerekek technológiahasználataival és általánosságban a családon belüli technológiahasználattal kapcsolatban alkalmazott korábbi stratégiákat a szülők milyen irányba igazították a COVID-19 teremtette helyzetek hatására. Továbbá milyen új stratégiákat, átmeneti vagy tartós gyakorlatokat vezettek be a családi mindennapokba a képernyős eszközök használatának mennyiségét és tartalmát illetően.

Orosz Adrienn: A kisgyermekes szülők apasággal kapcsolatos attitűdjei egy interjú kutatás eredményei alapján – Apa csak egy van

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
orosz.adrienn@gmail.com

Kulcsszavak:

családszociológia, apaság, aktívan törődő apa, apaszerep, GYES, egalitárius családmodell, kvalitatív

Az elmúlt időszakban több olyan hiánypótló magyar tanulmány is készült, amely a gyermekgondozással kapcsolatos feladatot vállaló magyar édesapák gondolkodását, a munkaerőpiaccal való kapcsolatuk milyenségét, az aktívan törődő apai gyakorlatokat, továbbá a gyermekükkel otthon lévő apák családjaiban jelenlévő gondoskodásviszonyokat, az egalitárius családi szerepfelfogást feltételező modern apakép koncepcióját elemezte.

Arra vonatkozó kutatás azonban nem készült ezidáig, amely azt tárná fel, hogy az egalitárius családi szerepfelfogás és az apák kisgyermekkel való otthonmaradásának kutatásokkal igazolt pozitív hozadéka ellenére miért olyan kevés kisgyermeket nevelő apa választja a gyermekük otthoni gondozásában való részvételét.

A kutatási kérdés arra irányult, hogy miért olyan kevés édesapa vesz részt a kisgyermekek otthoni gondozásában, amire a válasz akként fogalmazható meg, hogy az egalitárius családi szerepfelfogásban az aktív apai bevonódás mellett a kisgyermekek otthoni gondozását illetően továbbra is a hagyományos, konzervatív családmodell él azzal, hogy az édesanyák ebben az életszakaszban az intenzív anyaságukról nem kívánnak lemondani.

A kutatás eredményei a 2023. év elején 10 olyan kisgyermeket nevelő házaspárral készített félig-strukturált páros mélyinterjú alapján, amely családokban az egyik szülő gyermekgondozási díjban vagy gyermekgondozást segítő ellátásban részesült. A kutatás eredményei

közül előadásomban ismertetem egyrészt az édesanyák és édesapák apaságról vallott mintázatait, az édesapák családban betöltött szerepével kapcsolatos elgondolásait, másrészt megvizsgálom, hogy milyen a fizetett munkavégzés átmeneti szüneteltetésével együtt járó, a kisgyermek otthoni gondozásában való aktív apai részvételt gátló tényezők jelennek meg.

Péli Gábor: A fogalmi többértelműség szerepe a jogalkalmazásban. Modell és alkalmazási lehetőségek

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Társadalomtudományi Kutatóközpont, Számítógépes Társadalomtudomány – CSS-
RECENS Kutatócsoport
peli.gabor.lajos@kre.hu

Kulcsszavak:

kategorizálás, kognitív modell, valószínűségi modell, jogi érvelés, jogi fogalmak, szemantikai tér

A jogi fogalmak elmosódottsága, többértelműsége csökkenti a jogalkalmazás kiszámíthatóságát és minőségét. Kutatásunk ennek az elmosódottságnak a mérhetővé tételére irányul, úgy az egyedi jogi fogalmak, mint a jogi rendszerek egésze vonatkozásában. Megközelítésünkben kitüntetett szerepe van a joganyagban szereplő jogi fogalmak jelentéséhez kapcsolódó különböző értelmezések modellezésének, és a jelentésváltozatok egymástól való kognitív távolságának kvantitatív eszközökkel való megjelenítésének.

Kutatásunk során egy meglévő kognitív modellt adaptálunk a jogi környezet sajátosságaihoz. Az eredeti modell Michael T. Hannan és munkatársai által lett kidolgozva és részletesen kifejtve 2019-es monográfiájukban. Noha az alkalmazott modell formalizált, az előadás használatát természetes nyelvi megfogalmazásban, illetve grafikai megjelenítéssel ismerteti.

A modell a fogalmakat egyfajta felhővel, a szemantikai térük feletti valószínűség sűrűségfüggvényükkel ragadja meg. A (sokváltozós) szemantikai tér dimenzióit az illető fogalom megragadásához használt jellemzők adják. E felhő kiterjedtsége, alakja sokat elárul a fogalom elmosódottságáról, tipikus jelentés

változatairól. A valószínűségi értékek a gyakorlati kategorizálások relatív gyakoriságai alapján adódnak. Az előadás végén két alap hipotézist fogalmazunk meg és indokolunk a jogi fogalmi többértelműség rendszerszintű alakulására vonatkozóan.

Pólos László: Az autenticitás kognitív szociológiája – Tokaj Hegyalja kognitív szociológiája

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Durham University
polos.laszlo@kre.hu
laszlo.polos@durham.ac.uk

Kulcsszavak:

történeti, szakmai és idioszinkratikus autenticitás, biodinamikus borászat, terméskorlátozás

A magyar borászat gazdaság-szociológiai dinamikájának értelmezéséhez a társadalmi gondolkodásra vonatkozó belátásokat használni nem újdonság. Erre tett kísérletet az immár száz esztendeje megjelent tanulmányában Szekfű Gyula is. [Szekfű Gyula: A Magyar Bortermelő Lelki Alkata 1922, Budapest]

Ennek a tanulmánynak az újdonsága tehát nem a kognitív aspektus fontosságának hangsúlyozásában van, hanem sokkal inkább a kognitív szociológiai megközelítésben. A történelmi adatok szükségképpen sporadikus volta, anekdotikus jellege helyett szisztematikus, statisztikailag értékelhető adatok elemzése, s a filozófiai jellegű spekulációknak sokszorosan megerősített szociológiai elméletekkel való felváltása, s a magyarázó elméletek prediktív elméletekké való bővítése a novum.

A megközelítés kulcsfogalmai a társadalmi státusz, a státuszt jelző szimbolika, s a státusz materiális alapját szolgáltató a közönség (fogyasztók, kereskedők, bírálók, s így tovább) által a borászatoknak tulajdonított (különbé) autenticitás.

Az értekezés alapvetően támaszkodik arra Nancy Tuma nevéhez köthető belátásra, hogy a normák, szabályrendszerek a státusz-hierarchia közepe táján elhelyezkedő szereplőket korlátozzák a leginkább, míg a hierarchia csúcса közelében elhelyezkedők,

illetve a hierarchiában alul levő szereplők – más-más okok miatt, de egyaránt – több szabadságot élveznek. (a.k.a. middle status conformity)

A gondolatmenet egy másik fontos komponense a Michael T. Hannan nevéhez köthető szervezet ökológiai megközelítésnek a társadalmi környezetnek s ezen belül a lokális szervezeti populáció sűrűségének, a hatása a szervezeti formák intézményesülésére, legitimációjára. (a.k.a density dependence theory)

Az empirikus adatok két csoportra oszthatók:

(1) A rendszerváltás hajnalán legkorábban lehetőségeire ébredő két borvidék; a Siklós-villányi borvidék, illetve Tokaj-Hegyalja borászaival s korszak borkereskedőivel, sommelier-ivel készített félig strukturált interjúk, s a velük kitöltetett státusz survey-k a kvalitatív tapogatózó fázisban szolgáltak hasznos támpontokkal, s lehetővé tették a borcímkek tipográfiája és a borászatok társadalmi státusza közötti kapcsolat feltárását.

(2) A majd fél évszázadot átfogó borcímke gyűjtemény darabjainak kódolása így a koronként változó státusz-hierarchia mintegy fosszilis rekordjának bizonyult, s e longitudinális adatbázis segítségével a státuszdinamika és a borászkodás kód-változásai közötti kapcsolat elemezhetővé vált.

Ezen elemzések nem csak a két borvidék eltérő mintázatú és tartalmú “lépésváltására” adott kielégítőnek tűnő magyarázatot, hanem a density dependence theory sokszorosán ellenőrzött belátásaival kiegészítve Villány és Tokaj jövőjére vonatkozóan is hamarosan tesztelhetővé váló előrejelzéseket is lehetővé tett.

Pólos László: Azonosság és változás. A fogalmak társadalmi dinamikája

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Durham University
polos.laszlo@kre.hu
laszlo.polos@durham.ac.uk

Kulcsszavak:

mentális képek, kommunikáció, intézményesülés, intenzió, extenzió

Ebben az előadásban bemutatjuk a fogalmak viszonylagos stabilitását biztosító kategorializáció intézményesülését, az extenzionális konszenzus kialakulását, néhány, a magyar nyelvben (újra) megjelenő kifejezés pl. a „Professzor Emeritus” és a néhány (újra) meg nem jelenő kifejezés a „habil. Dr.” ... helyett használható „Címzetes Egyetemi Tanár” összehasonlító formalizált elemzése segítségével.

Elemezzük a társadalmi kommunikáció fogalom-módosító hatását, melynek következtében néhány régebben viszonylag „éles és jól körül határolt” elmosódottá válik, s elindul a kontrasztvesztés útján. Az elemzett példa a Bologna álnevű folyamat hatására elmosódó egyetem terminus lesz, s megmutatjuk, hogy a társadalmi folyamat hogyan módosítja a fogalom szemantikai értékét jelentő valószínűségi sűrűség függvényt, s hogyan változik a fogalom kontrasztja, entrópiája. Végül a harmadik elemzett folyamat a fogalmak instanciáinak szisztematikus változásának a következtében fellépő transláció, ami néha a prototípus váltásban nyilvánul meg, máskor a szemantikai tér dimenzióinak megváltozásában ölt testet. Az elemzett példák a micro-brewery (US) fogalom dinamikája, illetve a boutique borászat (Hegyalja) elmozdulása.

Sztáray Kézdy Éva – Drjenovszky Zsófia: Vélemények az otthon lévő apaságról

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

kezdy.eva.rita@kre.hu

drjenovszky.zsofia@kre.hu

Kulcsszavak:

apaság, család, szülőség, otthon lévő apák, környezeti megítélés, kvalitatív kutatás

Az elmúlt évtizedekben jelentős változások tapasztalhatóak a szülői szerepekben. Nemzetközi szinten megfigyelhető egyfajta elmozdulás afelől, hogy kizárólagosan az apa lenne a családban a fő kenyérkereső, míg az anya látja el a gondoskodói feladatokat. A változó szülői szerepek ellenére az otthonmaradó apák megítélése a nemzetközi szakirodalom szerint megkülönböztethető az otthon maradó anyákétól. Előadásunkban arra a kérdésre keressük a választ, hogy Magyarországon milyen a gyermekükkel otthonmaradó apák környezeti megítélése. Kvalitatív kutatásunk során 31 olyan édesapával készítettünk mélyinterjút, akik gyermekük születését követően valamely időszakban, legalább 3 hónapot maguk maradtak otthon, míg az édesanya dolgozott. Vizsgálatunk tárgya kiterjed mind a szűkebb családra, baráti körre, mind pedig a munkahelyi ill. a tágabb családi (orvos, bölcsőde, stb.) környezetére.

T. Nagy Judit – Balogh Eszter – Cziráki Károly – Takács Karolina
Fruzsina – Csanády Márton – Szvetelszky Zsuzsanna: Ausztriában
élő magyar nők számának becslési lehetőségei

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
tnagy.judit@kre.hu

Kulcsszavak:

digitális demográfia, női migráció, mobilitás, közösségi média, Facebook

Azon hagyományos "offline" adatforrásokra, melyekből meghatározható a vizsgált társadalmi csoport mérete, az adatgyűjtés természetéből adódóan nem jellemző, hogy megbízhatóak és időszerűek is legyenek egyszerre. Ezen adatforrások azonban, kombinálhatók "online" társaikkal, melyeken keresztül a digitális térben történő társadalmi interakciók nyomán keletkező és eredetileg nem kutatási célból gyűjtött adatok érhetőek el. Az online adatoknak azon része, mely a közösségi média portálok használata során keletkezik, könnyen hozzáférhető, időszerű, magas szintű lebontással rendelkezik és a közösségi média portálok kiterjedtségének köszönhetően széles lefedettséggel bír. Az előadásban egy példán keresztül mutatjuk be, hogy a kétféle adatforrás kombinálásával hogyan készíthető valós idejű, megbízható becslés az Ausztriában élő magyar nők számára vonatkozóan.

Tóth Gergely: A társadalom, mint tér – egy adatelemzési koncepció

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
toth.gergely@kre.hu

Kulcsszavak:

társadalom, térstatisztika, távolságmetrika, kevert módszertan

Az előadás során egy újszerű adatbányászati koncepció kerül bemutatásra, amely nagymértékben épít a hálózat kutatások és a térbeli elemzések során alkalmazott módszerekre. A koncepció azon a gondolat kísérleten alapul, hogy mivel a társadalmi cselekvők több szinten és több dimenzióban beágyazottak a társadalmi struktúrába, ezért valójában nem tekinthetők függetlennek sem, és statisztikai eszközök révén kifejezhetőek az egymáshoz való viszonyulások számszerű módon is, és ebből adódóan minden társadalmi szereplő között értelmezhető a távolság fogalma.

Ugyanakkor a távolság és a hálózat kutatásban alkalmazott kötés fogalmi komplementerek: kötésnek nevezzük, amikor kapcsolat áll fenn két vagy több aktor között, amely azonban közelségként is értelmezhető. A kötések lehetnek továbbá súlyozottak is, amely a távolságok folytonos skálán való kezelését is lehetővé teszik. Logikailag tehát a koncepció azon alapul, hogy minden társadalmi szereplő között képesek vagyunk távolságokat meghatározni (a szomszédsági viszonyrendszerhez analóg módon), amely révén lehetőség nyílik egyben arra is, hogy a távolságmátrix alapján leképezzük azt a „teret” (pl. legegyszerűbb lineáris leképezés esetén például többdimenziós skálázással), amelyben a szereplők az egymáshoz

viszonyított távolságaik alapján el kell, hogy helyezkedjenek. Ennek a térnek a dimenziószáma ugyanakkor természetesen nem triviális!

Az eljárás során számos kérdés felmerül (pl.: survey típusú adatok esetén a távolság meghatározása, távolságmérika, linearizáció kérdése, a tér dimenzió számának meghatározása stb.), amelyekre az előadás során lehetséges megoldásokat kívánunk felmutatni.

Az előadás végén az ESS nemzetközi kutatás adatai segítségével gyakorlati eredmények is bemutatásra kerülnek.

Török Emőke – Biró Emese: Család és hivatás a protestáns lelkésznők életében

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
torok.emoke@kre.hu
biro.emese@kre.hu

Kulcsszavak:

protestáns lelkésznők, nemi szerepek, családi szerepek, hivatás, munka-magánélet egyensúly

2019 óta tartó kutatásunk (NKFIH K-128313) keretében három protestáns felekezet harmincöt lelkésznőjével készült interjú. Kutatásunk fő célja annak vizsgálata volt, hogy a protestáns lelkészi szolgálatban álló nők hogyan élik meg és hogyan értelmezik lelkészi és női szerepüket egyházukban, gyülekezetükben és családjukban. Abból indultunk ki, hogy a lelkésznőknek ellentmondásos elvárásoknak kell megfelelniük annak következtében, hogy nőként töltenek be vezető pozíciót egy a teljes társadalomhoz képest inkább hagyományos értékrendet követő vallásos közegben és egy férfiak által dominált munkakörnyezetben. Előadásunkban most a kutatás legérdekesebb eredményeiről adunk áttekintést. Ennek során arra fókuszálunk, hogy hogyan jelennek meg a lelkésznők életében a „karrier” és a „család” szempontjai, hogyan teremtik meg a kettő között az összhangot vagy kezelik az ezzel kapcsolatos esetleges feszültségeket

A KONFERENCIA PROGRAMJA

9.00-10.30 Plenáris előadások:

Moderátor: Török Emőke és Sztáray Kézdy Éva

1. Dupcsik Csaba: Veszedelmes viszonyok, avagy a szociológiaelmélet és a mainstream szociológia kényes kapcsolata
2. Albert Fruzsina: Mit tudhatunk meg a magyar társadalomról a személyes kapcsolathálózatok szociológiai vizsgálatával?
3. Pólos László: Az autenticitás kognitív szociológiája – Tokaj Hegyalja kognitív szociológiája

10.30-11.00 kávészünet

11.00-12.30 Nők és férfiak a családban és a munkaerőpiacon

Moderátor: Drjenovszky Zsófia és Biró Emese

1. Török Emőke – Biró Emese: Család és hivatás a protestáns lelkesznők életében
2. Balogh Eszter – Szeptelszky Zsuzsanna – Tóth Fruzsina – T. Nagy Judit – Csanády Márton: A magas iskolai végzettséggel rendelkező magyar feleségek integrációs kihívásai a bécsi munkaerőpiacon
3. T. Nagy Judit – Balogh Eszter – Cziráki Károly – Takács Karolina Fruzsina – Csanády Márton – Szeptelszky

Zsuzsanna: Ausztriában és Németországban élő magyar nők számának becslési lehetőségei

4. Sztáray Kézdy Éva – Drjenovszky Zsófia: Vélemények az otthon lévő apaságról
5. Orosz Adrienn (MA hallgató): A kisgyermekes szülők apasággal kapcsolatos attitűdjei egy interjú kutatás eredményei alapján – Apa csak egy van
6. Kovácsné Hegedűs Dóra (MA hallgató): A változó apakép vizsgálata az Instagram posztok tükrében

12.30-13.15 - ebédszünet

13.15-14.45 A Covid19 járvány szociológiai vetületei szekció

Moderátor: Csanády Márton

1. Csanády Márton: A vallásosság különböző formáinak kapcsolata a koronavírus járvány alatti viselkedéssel Magyarországon 2020-2021
2. Gergely Andrea: Komátál a kolera idején – a pandémia hatása a civil szervezetek működésére és a szervezetekhez köthető reciprok kapcsolatok különböző típusaira
3. Mikó Fruzsina: A pandémia szerepe a családon belüli technológiahasználati szokásokban
4. Albert Fruzsina – Brys Zoltán – Czermann Márton – Gerdán Mercédesz (BA hallgató): A közeli kapcsolathálózatok

mintázatai a Covid19-járvány idején a magyar aktív korú felnőtt lakosság körében

5. Brys Zoltán – Szabó Andrea – Albert Fruzsina: Társadalmi tényezők és a Covid-19-oltás felvétele, valamint a dohányzás közötti kapcsolat feltárása LASSO regresszió segítségével

14.45-15.15 kávészünet

15.15-16.45 Kognitív és komputációs szociológia szekció

Moderátor: Bozsonyi Károly

1. Bozsonyi Károly: Algebrai ontológiák súlyozott gráfokban
2. Péli Gábor: A fogalmi többértelműség szerepe a jogalkalmazásban. Modell és alkalmazási lehetőségek
3. Mészáros József: Mérés a szociológiában kezdetektől 1950-ig
4. Tóth Gergely: A társadalom, mint tér – egy adatelemzési koncepció
5. Kmetty Zoltán: Egy adatdonációs kutatás tapasztalatai
6. Pólos László: Azonosság és változás. A fogalmak társadalmi dinamikája